

PFAS – evighetskemikalierna

Kräver stopp för PFAS

16 september 2025 15:00

PFAS finns i vattnet du dricker, i maten du äter, i regnet som faller över dig och i ditt eget blod.

De kallas för evighetskemikalier och

Naturskyddsföreningen kräver ett totalstopp på grund av hälsorisker vid långvarig exponering.

Ove Öst Text

”Det finns stöd i miljöbalken för att förbjuda PFAS”, säger Björn Abelsson, ordförande för Naturskyddsföreningen Sundsvall-Ångekretsen. Bild: Ove Öst

– Kunskapen om hur farliga de är, den är väldigt begränsad. Det finns ju en grundprincip i miljöbalken om försiktighetsprincipen. Den som vill använda ett ämne ska

kunna visa att det är ofarligt och det har man inte lyckats med, säger Björn Abellsson, ordförande Naturskyddsföreningen Sundsvall-Ångekretsen.

PFAS eller högfluorerade ämnen är ett samlingsnamn för en komplex ämnesgrupp med fler än 10 000 identifierade ämnen. De brukar benämnas evighetskemikalier och är extremt svåra att bryta ner, vilket beror på en stark bindning mellan kol och fluor.

Industrin har tillverkat dessa högfluorerade ämnen sedan 1950-talet, bland annat på grund av att många är fett-, smuts- och vattenavvisande. PFAS används bland annat i impregneringsmedel, rengöringsmedel, skidvallor, bekämpningsmedel mot insekter, brandsläckningsskum, beläggningar i stekpannor och kastruller samt ytbehandling i livsmedelsförpackningar.

”De kallas evighetskemikalier för det tar otroligt lång tid att bryta ner PFAS. De bryts ner men vi pratar om hundratal

är för vissa PFAS-varianter”, säger Sandra Strandh dricksvattenexpert vid Svensk Vatten. Bild: Pressbild

”För flertalet PFAS-ämnen saknas dock kunskap om deras effekter på hälsan, men det finns starka skäl att betrakta alla PFAS som hälsoskadliga”, skriver [Kemikalieinspektionen](#) på sin hemsida.

För ett fåtal PFAS finns belegg för att de är reproduktionsstörande och misstänkt cancerframkallande.

Den största delen av dessa kemikalier får vi in i kroppen via dricksvatten och mat, men även från inomhusluft, damm och konsumentprodukter enligt [Livsmedelsverket](#).

– Vi vet i dag ganska lite om hälsoeffekterna kopplade till olika typer av PFAS. Det finns vetenskapliga bedömningar av vissa typer av PFAS, men absolut inte för alla de här 10 000 varianterna, säger Sandra Strandh, dricksvattenexpert för branschorganisationen Svenskt Vatten.

Användning av brandsläckningsskum är största punktkällan för dessa högfluorerade ämnen och ett uppmärksammat fall är [PFAS-skandalen i Blekinge](#). Där slog Högsta domstolen fast i december 2023 att 150 boende i Ronneby hade rätt till skadestånd på grund av höga halter av PFAS i blodet, eftersom dricksvattnet hade förorenats av brandskum från brandövningar vid Blekinge flygflottilj.

Per- och polyfluorerade alkylsubstanser (PFAS) är en stor grupp syntetiskt framställda kemikalier som sedan 1950-talet använts i produkter och industriella processer.

PFAS innehåller en kolkedja där väteatomer ersatts med fluoratomer. Den kemiska bindningen mellan kol och fluor är mycket stark, vilket gör att PFAS är mycket svårnedbrytbara. Det är en tekniskt och industriellt bra egenskap, men ofta mycket problematiskt ur ett miljö- och hälsoperspektiv, eftersom kemikalierna stannar kvar i miljön under lång tid.

Vissa PFAS är vattenlösliga medan andra binder starkt till markens partiklar samtidigt som andra PFAS kan spridas via luften. De sprids via nederbörd och finns i princip överallt från Antarktis till den tibetanska högplatån.

För ett fåtal PFAS finns belegg att de är toxiska och skadliga för hälsa och miljö. För flertalet PFAS saknas kunskap om deras hälsoeffekter, men det finns anledning att misstänka att alla PFAS är hälsoskadliga.

Källa: Naturvårdsverket och Naturskyddsföreningen
– Det är en evighetskemikalie som finns överallt och kommer fortsätta att göra det tyvärr under väldigt lång tid framöver. Därför är det jätteviktigt att politiker och lagstiftare jobbar för att se till att vi inte får använda den typen av ämnen längre, säger Sandra Strandh.

Eftersom PFAS finns överallt kan det fastna i jordlager och läcka ut till grundvattnet där vi tar ungefär [hälften av vårt dricksvatten](#).

Naturskyddsföreningen vill globalt förbjuda all tillverkning och användningen av PFAS.

– Vi borde kanske ha lärt oss att vi inte ska börja släppa ut eller använda saker och ting innan vi vet att det är ofarligt och inte har några skadliga effekter, vare sig på kort eller lång sikt. Det gäller speciellt ämnen som nästan är onedbrytbara eller finns kvar oerhört länge i naturen och då måste man vara extra försiktig, säger Björn Abellsson.

”Inom vissa områden kan länder gå före och det gäller kanske speciellt inom miljöområdet. Det här är väl ett sådant tillfälle som kan vara lämpligt”, säger Björn

Abelsson, som vill att Sverige går före och inför ett gruppförbud mot PFAS. Bild: Ove Öst

Det pågår en process i EU om att införa ett totalförbud mot PFAS. Länder som Danmark och Frankrike har redan förbjudit eller begränsat PFAS i vissa produkter.

Naturskyddsföreningen vill att också Sverige går före och inför ett nationellt förbud.

Även [Svenskt Vatten](#) kräver att ett gruppförbud mot PFAS införs med mycket begränsade undantag.

– Det är jätteviktigt för att vi ska minska halterna av PFAS i miljön på lång sikt. Så länge vi fortsätter att använda PFAS så kommer det att hamna i miljön och därmed påverka våra vattenverk och våra avloppsreningsverk, säger Sandra Strandh.

Vilka undantag ska förbudet kunna ha?

– Det man diskuterar är till exempel i vilken mån industrin ska kunna använda sig av PFAS i processer där man bedömer att det inte finns något annat substitut, säger Sandra Strandh.

Miljöbalken 2 kap. 3§:

"Alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skall utföra de skyddsåtgärder, iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för

människors hälsa eller miljön. I samma syfte skall vid yrkesmässig verksamhet användas bästa möjliga teknik.

Dessa försiktighetsmått skall vidtas så snart det finns skäl att anta att en verksamhet eller åtgärd kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.”

Källa: Riksdagen.se

Dela artikeln

Ove Öst